

INSPIRATIEFICHE TIPS

Wil jij in je klas aan burgerschap werken via drama, maar heb je nog geen tijd of ruimte om je te verdiepen in Mantle of the Expert of Participatief Drama? Experts, leerkrachten en leerlingen die deelnamen aan ART4DEM formuleerden concrete tips waar je al op kan inzetten.

In deze inspiratiefiche vind je:

- **Beknopte informatie over wat tip 2 inhoudt;**
- **Concrete activiteiten vanuit Mantle of the Expert en Participatief Drama om met deze tip aan de slag te gaan.**

TIP 2

Ik vertrek vanuit de interesses en vanuit wat leeft bij mijn leerlingen

Start je activiteit vanuit een concrete, creatieve invalshoek die jouw leerlingen prikkelt of die aansluit bij de interesses van leerlingen. Stel jezelf bij het voorbereiden van een activiteit rond burgerschap de vraag: **wat maakt dit interessant en concreet voor mijn leerlingen?** Waarmee kan ik hen triggeren? Dat zal afhankelijk van de klasgroep steeds iets anders zijn: wat voor de ene groep een boeiend verhaal is, leeft bij de andere groep veel minder.

Geef leerlingen ook voldoende vrijheid **om zelf keuzes te maken** die aansluiten bij hun interesses of leefwereld. Laat hen bijvoorbeeld kiezen hoe ze een opdracht uitwerken of welke rol ze willen opnemen. Maak daarbij ook ruimte voor input over andere manieren of oplossingen dan degene die jij voor ogen had. Ruimte maken voor autonomie en keuze werkt niet alleen bevorderlijk voor de betrokkenheid van je leerlingen, maar ook voor jou. Jij kan hierdoor als leerkracht veel te weten komen over hoe bepaalde leerlingen creatieve oplossingen bedenken of onverwachte rollen die de leerlingen (niet) willen aannemen.

Als je je leerlingen deze vrijheid wil laten ervaren, **gun dan ook jezelf in jouw voorbereiding voldoende vrijheid.** Geen enkele lessenreeks kan dezelfde zijn. Integreer de input van leerlingen en bouw samen met hen aan een geheel van leermomenten, op maat van hun interesses en noden. Durf je voorbereiding ook los te laten wanneer je merkt dat leerlingen ergens op willen ingaan, als ze een bepaalde verhaallijn of invalshoek willen verdiepen of als er iets sterk leeft. Dat kan uitdagend zijn voor jou als leerkracht. Wanneer je ruimte geeft aan moeilijke en uitdagende thema's kan dat zorgen voor hevige reacties binnen je leerlingengroep. Probeer hier toch tijd voor te maken. Het versterkt de (emotionele) betrokkenheid van je leerlingen.

Wij moesten een lokaal kiezen en daar bijvoorbeeld iets maken en zelf bepalen hoe je dat deed. En bijvoorbeeld tijdens de les, tijdens een gewone les, zou de leerkracht gewoon kunnen zeggen van: jij moet dit maken en dan krijg je daar verantwoordelijkheid, maar dit keer mocht je zelf kiezen.

| Leerling, secundair onderwijs

Dat deze methodiek hen gewoon toelaat om te gaan verkennen, ja en anderzijds zo de confrontatie met zichzelf aan te gaan, en die confrontatie kan zitten in gewoon die vrijheid te krijgen en opzoeken.

| Leerkracht, secundair onderwijs

Ik denk wel dat als je daar meer interesse naar toont, dat je dan meer leert (...) maar ik koppel dat aan het echte leven omdat ik hoopte dat ik kok mocht zijn, want ik kook ook graag in het echte leven.

| Leerling, lager onderwijs

TIP 2

Ik vertrek vanuit de interesses en vanuit wat leeft bij mijn leerlingen

FOCUS VANUIT DEZE TIP

- **Actief jezelf de vraag stellen:**
wat maakt dit interessant voor mijn leerlingen?
- **Leerlingen mogen zelf keuzes maken**
- **Vrijheid in het voorbereiden:**
stap voor stap integratie van input van leerlingen
- **Vrijheid in het doen:**
ruimte maken voor wat leerlingen willen bespreken

Inspiratie Participatief drama: 'Wie, wat, waar, wanneer, waarom?'

DOEL

- Verbeelden van fictieve (zelfgekozen) situaties
- Verkennen van verschillende perspectieven op een (fictieve) situatie.

VOORBEREIDING

Je voorziet een voldoende grote ruimte waar de leerlingen een kleine scène kunnen spelen.

ACTIVITEIT

STAP 1

De scène voorbereiden | een antwoord op 'wie, wat, waar, wanneer, waarom?'

Deze werkvorm zet in op het uitbeelden van een bepaalde scène in de vorm van improvisatie. Hiertoe geven we de leerlingen enkele kapstukken, aan de hand van een antwoord op de vragen: **Wie? Wat? Waar? Wanneer? Waarom?**

Idealiter bepaal je het antwoord op deze vragen samen met de leerlingen, ofwel door middel van een klasgesprek, ofwel door hen een antwoord te laten opschrijven waaruit jij/jullie een keuze maakt/maken. Indien dat niet kan, bijvoorbeeld omdat de werkvorm nieuw is, of jij deze heel gericht aan bepaalde lesonderwerpen wil koppelen (bv. Geschiedenis: de Romeinen), kan je er ook voor kiezen om de antwoorden zelf aan te reiken.

Je kan er verder voor kiezen om je klas in verschillende groepen te verdelen (bv. 3), waarvan steeds een deel de scène speelt en een toeschouwer is. Je kan dit ook klassikaal uitvoeren, waarbij enkele leerlingen de scène spelen en de anderen kijken. Als je voor het eerst deze werkvorm uittest, lijkt de laatste optie fijn als start.

Afhankelijk van de antwoorden op de vragen "wie, wat, waar, wanneer, waarom?", zal het aantal leerlingen dat de scène speelt, beslist worden. Ook dat aantal kan je samen beslissen met de leerlingen: *hoeveel figuranten hebben we hiervoor nodig, denken jullie?*

Een voorbeeld van antwoorden (binnen een thema politiek):

- **Wie** = de president van Amerika
- **Wat** = er is een grote orkaan geweest
- **Waar** = in het witte huis
- **Wanneer** = midden in de nacht
- **Waarom** = de president wil niet laten zien dat hij in paniek is

STAP 2 De scène spelen

Wanneer de voorbereidingsfase afgerond is, kan een aantal leerlingen de scène spelen. Zoals hierboven beschreven, ligt dat aantal niet vast. De andere leerlingen zijn op dit moment toeschouwers. Je kan de toeschouwers verschillende mogelijke rollen geven:

1. Genieten van het toekijken
2. Enkele richtvragen meegeven om op te letten en nadien over terug te koppelen. Dat kunnen inhoudelijke vragen zijn, als 'wat herken je vanuit de les?'. Of dat kunnen meer procesmatige vragen zijn, zoals 'hoe werd er samengewerkt?'
3. Tussenkomen indien nodig, wanneer de scène moeilijk op gang komt. Je kan daartoe bijvoorbeeld op voorhand een vraag afspreken die de leerlingen stellen, als 'wat komen jullie hier eigenlijk doen?'

Indien je merkt dat de improvisatie moeilijk op gang komt (wat niet abnormaal is de eerste keren dat je dit uittest), kan jij ook een begeleidende rol opnemen. Zo kan je zelf tussenkomen, door bijvoorbeeld een vraag te stellen die de scène weer op gang trekt of zelf even mee de scène te betreden en er actief een rol in op te nemen.

STAP 3 Afronding

Als je het gevoel hebt dat je voldoende input hebt verzameld of afwijkt van je doel, beëindig je de scène door te applaudiseren.

STAP 4 Slot en reflectie

Je bespreekt de scène kort na. Dat kan inhoudelijk in functie van je les, maar interessant is ook om enkele procesvragen te stellen. Leerlingen kunnen daardoor ondersteuning ervaren naar een volgende keer toe.

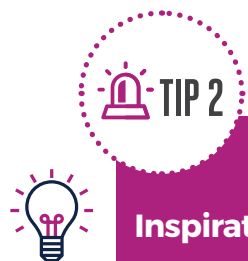
Enkele voorbeelden:

- Wat vond je sterk?
- Wat liep goed?
- Hoe was het voor jou om deze rol in te nemen?
- Vind je het moeilijk om iemand anders uit te beelden?

GEBASEERD OP

Opdebeeck, L., & Bevers, K. (2014). *Een scène schoppen: Theorie en praktijk van het participatief drama*. Formaat, Werkplaats voor Participatief Drama.

Inspiratie Mantle of the Expert : Werken met 'een pudding van gevoelens' (Heathcote)

DOEL

Op basis van de input van leerlingen een fictieve context creëren in 4 stappen.

ACTIVITEIT

Dorothy Heathcote, die *Mantle of the Expert* bedacht, begon een dramasessie geregeld met wat zij een 'pudding van gevoelens' noemde. Het is een manier om een fictieve context te creëren, vanuit de input van leerlingen, in vier eenvoudige stappen:

STAP 1

Leg aan de leerlingen uit dat er geen goede of slechte gevoelens bestaan (elk gevoel is immers eerlijk), maar dat we ze soms wel als positief of negatief ervaren. Terwijl andere gevoelens veeleer een toestand uitdrukken, zoals bijvoorbeeld 'bezorgdheid'. Hang een groot blad met drie kolommen aan de muur:

Prettige gevoelens | Onprettige gevoelens | Geen van beide (toestand)

Schrijf alle gevoelens op waar de leerlingen bij deze drie categorieën aan denken. Help hen om het juiste woord te vinden als dat nodig is, maar laat hen zelf beslissen over de kolom waarin ze het plaatsen. Als hun ideeën uitgeput zijn of ze kunnen maar weinig gevoelens bedenken, kun je zelf ook suggesties doen. Vooral voor de laatste kolom kan dat inspiratie opleveren: waar plaatsen ze bijvoorbeeld 'verantwoordelijk', 'geïnteresseerd' of 'veilig'?

STAP 2

Vraag de leerlingen nu om samen één woord uit elke kolom te kiezen (bijvoorbeeld vrolijk, boos en bezorgd of opgewonden, angstig en verantwoordelijk).

STAP 3

Vraag hen nu wie ze zijn en waarom ze zich in de gekozen toestand bevinden (in dit geval bezorgd of verantwoordelijk). Je zult er versteld van staan hoe snel ze een fictieve context kunnen bedenken waarin er gehandeld moet worden: hun toestand veroorzaakt immers gemengde gevoelens. Wat precies veroorzaakt die gemengde gevoelens (het prettige en onprettige gevoel dat ze kozen) en wat kunnen ze eraan doen? Stel dat de leerlingen bijvoorbeeld voor 'vrolijk, boos en bezorgd' kozen en ze speciëren hun bezorgde toestand als volgt: "We zijn leerkrachten die met hun leerlingen een uitstapje maken naar een pretpark. Als we 's avonds verzamelen om weer naar huis te gaan, is er een leerling onvindbaar." Wat zou er in deze situatie voor kunnen zorgen dat ze blij of boos zijn? Zijn er andere leerlingen die willen helpen of die extra informatie hebben? Krijgen ze hulp vanuit het pretpark? Vanaf wanneer maken de leerkrachten zich werkelijk zorgen? Zijn er aanwijzingen die opluchting brengen of voor meer ongerustheid zorgen? Enzovoort.

STAP 4

Kunnen de leerlingen een startpunt bedenken? Waar stappen ze in hun imaginaire verhaal? Bijvoorbeeld op het moment dat ze de leerlingen beginnen te tellen? Laat de leerlingen hun fictieve verhaal aanvangen. Van tijd tot tijd kun je het dramaspel even stilleggen om te vragen of ze nog rekening houden met de toestand waarin ze zich bevinden: handelen ze nog steeds vanuit bezorgdheid? Het voordeel van de toestand die ze kiezen, is dat het tegenovergestelde gevoel altijd op de loer zal liggen: dat zorgt voor een interessante dramatische spanning tijdens het spelen. Zodra de leerlingen niet meer bezorgd zijn, valt de spanning immers weg (bijvoorbeeld: de verloren leerling is terecht). De opdracht schuilt er dus in enerzijds de bezorgdheid gaande te houden door geregeld nieuwe elementen te introduceren (bijvoorbeeld: het vinden van een truitje van de leerling, het park dat weldra gaat sluiten, de directeur die belt om te vragen of alles op rolletjes loopt, enzovoort) en anderzijds de gemengde gevoelens 'blij' en 'boos' niet uit het oog te verliezen. Kortom: een pudding van gevoelens.

BRON

- Selderslaghs, B. (2020) *Het ABC van Mantle of the Expert. Inspiratiegids voor elke dramadocent*. Vilvoorde: Boeklyn.
- Wagner, B.J. (1976). *Dorothy Heathcote: Drama as a Learning Medium*. London: Trentham Books.

Ja, ik merk ook bij veel leerkrachten: tijd is belangrijk. Die hebben zoiets van: “vandaag, dat uurtje moet ik die vijf stappen doen”. Ik heb ook vaak gezegd: neem jullie tijd, het moet ook niet te traag, maar soms hebben leerlingen die tijd nodig. En als je maar twee stappen van de vijf hebt gedaan, dan is dat zo!

| Sara Pieters, Mantle of the Expert

Het geeft mij een soort van gemoedsrust dat ik niet op voorhand volop moet weten: oké daar wil ik het over hebben en dat moet allemaal gezien zijn. Het feit dat je echt in die flow meegaat met de leerlingen, vind ik een enorme meerwaarde als leerkracht. (...) En als het dan net van die leerlingen komt, weet je bijna honderd procent zeker: dat is hetgeen waarover ze willen leren, dat is hetgeen waarover ze vragen stellen. Dus ga daar maar als leerkracht in mee!

| Leerkracht, lager onderwijs

Ik heb vorige week de les moeten stilleggen op het einde. Daar is een discussie ontstaan (...) ik heb gevraagd of iedereen eerst daar zijn mening over wou opschrijven (...) Dat was echt enorm hoe ze daarin opgingen, en dan iemand die over gendergelijkheid begon, dus daar werd zoveel bijgehaald (...) Daar zouden ze anders nooit toe komen, als je dat oplegt, zelfs als je die stelling geeft. Maar nu, omdat we al in dat verhaal zaten en door ‘wat zou jij doen als je zou moeten beslissen op dat moment’ (...) ik vond dat een heel straf voorbeeld.

| Leerkracht, secundair onderwijs

